

ARA SEÇİMİN YETERSİZLİĞİ VE TEMSİLDE SÜREKLİLİK SORUNU: YEDEK MİLLETVEKİLLİĞİ TARTIŞMALARI

Mustafa ERSÖNMEZ*
Ünal KÜÇÜK**

ÖZ

Bu çalışma, günümüzde iki genel seçim dönemi arasında boş kalan meclis üyeliklerinin doldurulması konusunda yaygın bir biçimde uygulanmakta olan ara seçim modelinin demokratik parlamenter sisteminin karşılaştığı bu sorunun üstesinden gelme konusunda yetersiz kalması ve temsilde meşruiyet sorunu nedeniyle alternatif model arayışları karşısında milletvekilinin yedekleri ile doldurulması modelinin bir çözüm olabileceğini savunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Temsil, Temsilde Süreklilik, Demokrasi, Ara Seçim, Yedek Milletvekilliği

INADEQUATE OF BY-ELECTION AND THE PROBLEM OF REPRESENTATIONAL CONTINUITY: RESERVE DEPUTY DEBATES

ABSTRACT

This study advocates that the widespread adoption of the by-elections model in the absence of the democratic parliamentary system of filling the vacant parliamentary membership between the two general election periods is inadequate to overcome this problem and that the model of reserve deputy in search of alternative models due to the representational of legitimacy problem.

Key Words: Representation, Representational Continuity, Democracy, By-election, Reserve Deputy

* Mustafa ERSÖNMEZ / Araştırma Görevlisi - Mersin Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
mustafaersonmez@mersin.edu.tr

** Ünal KÜÇÜK / Araştırma Görevlisi - Mersin Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
unalkucuk@mersin.edu.tr

GİRİŞ

Genel seçimler sonrası seçilen milletvekillerinin herhangi bir sebepten dolayı yasama dönemini tamamlayamaması sonucu boş kalan meclis sandalyeleri temsilde süreklilik konusunun sıklıkla gündeme gelmesine sebep olmuştur. Meclisteki bu temsil sıkıntısı “ara seçim” formülü ile giderilmeye çalışılmıştır. Çünkü seçilmiş bu milletvekilleri hükümetin denetlenmesi, bütçe kanununun onaylanması ve savaş ilanı gibi önemli işlevleri yerine getirmektedir. Bu sebeplerden ötürü; meclislerin, boşalan üyeliklerinin doldurulması söz konusu işlevlerin tam olarak yerine getirilebilmesi açısından büyük önem taşır (Onar ve Gönenç, 2002: 1). Her ne kadar ilgili anayasalarda bu sorun ara seçim kurumu ile giderilmeye çalışılsa da; hemen hemen her yasama döneminde ilgili uygulamanın yaşanan bu problemlere çözüm olamadığı dile getirilmiştir. Bu savı destekler nitelikte, neredeyse tüm yasama dönemleri boş kalan vekil koltukları ile tamamlanmak zorunda kalmıştır. Bu sorun temsili demokrasilerde boş kalan koltukların doldurulması konusunda devletleri alternatif çözüm arayışlarına itmiştir. “Yedek milletvekilliği” ve onunla sadece yöntem açısından farklılaşan “liste sırası yöntemi” bu alternatif modellerin başında gelmektedir.

Bu çalışmada yedek milletvekilliği kavramı üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde temsilde süreklilik kavramına değinilerek ara seçim modeli üzerinden bir tartışma yürütülecek ve takip eden bölümde yedek milletvekilliği uygulaması ve ilgili modelin gerekliliği incelenecektir. Türkiye’de geçmiş yasama dönemlerindeki parlamentoda boş kalan koltuk sayıları ve bu durumun temsilde yaşattığı sıkıntılar da göz önünde bulundurulurken yedek milletvekilliği formülünün Türkiye’deki uygulanabilirliği tartışılacaktır.

1. TEMSİL

Temsil, Arapça kökenli bir kavramdır. İlgili kavram etimolojik olarak incelendiğinde “mal”, “tâmsil ve misil” kökenine dayandığı görülmektedir. “Mal” kökünden türediği düşünülen bu kavram benzetme, benzerini yapma, örnek verme anlamlarına gelmektedir. Türk Dil Kurumu ise temsil kavramını, “hak ve görev bakımından bir kimse ya da topluluğun yerine ve adına davranmak” şeklinde tanımlamıştır. Temsil, siyaset biliminin ve özellikle demokrasi kuramının temel kavramlarından biri olup günlük yaşamımızda da sık kullanılan bir sözcüktür. Sık kullandığımız diğer birçok siyasal kavram gibi, bu kavramının da hem siyasal olmayan anlamlarda hem de birden fazla siyasal anlamda kullanılıyor olması, çok açık ve net bir bi-

çimde tanımlanmasını zorlaştırmaktadır (Örs, 2006: 2). Temsil kavramının, teorik olarak insanların siyasal yaşama doğrudan katkıda bulunmalarının imkânsızlığının bir sonucu olarak ortaya çıktığı ve siyasal anlamda ise, bireylerin kendi adlarına karar vermek üzere görevlendirdikleri kişi ya da kurumları ifade ettiği dile getirilmiştir (Tekin ve Çiftçi, 2006: 70). Bunun yanında yaygın olarak temsil kavramı, temsil edilen anlaşmaya uygun olarak birtakım faaliyetleri yerine getirmek için temsilcinin “yetkili” tutulmasıdır. Bu yetki temsilci ve temsil edilen kişi ya da grup arasındaki bir ilişkiyi ifade etmektedir (Yıldırım, Öner, Aksu ve Tatlı, 2011: 508). Yani bu temsil mefhumu; seçmenler tarafından rıza gösterilmesi gereken seçilmişlere geçici bir süre için verilmiş yetki olarak değerlendirilebilir.

1.1. Temsilde Süreklilik Sorunu ve Boş Kalan Milletvekili Sandalyeleri

Temsil kavramı tek başına kullanılmakla beraber, siyasal anlamda; siyasal temsil, aşkın temsil, eksik temsil, temsilde adalet ile gibi kalıplaşmış tamlamalarla da ifade edilmektedir. Bunların tamamı demokrasiyi öncelleyen kavram setleri olarak değerlendirilebilir. Çünkü etimolojik anlamda Eski Yunan’da halk iktidarı (dēmokratēía) anlamına gelen ve “demos” ve “krates” (<http://www.etimolojitürkçe.com>) sözcüklerinin birleşiminden oluşan ve özünde halkın yönetimi demek olan kavram; günümüz demokrasisi için de daha çok temsil kavramı ile ilişkilendirilebilir. Bu yüzden temsil ile demokrasi arasında sıkı ve tarihsel bir bağ olduğu kabul edilmektedir. Demokrasinin en belirgin özelliği olarak, açık oy usulü ve serbest seçim sistemi ile oluşan edilen bir parlamentonun, dolayısıyla bir temsili sistem esası üzerine kurulmuş bir parlamentonun mevcudiyeti gösterilmektedir (Ural, 1999: 451).

Temsil olgusunu ortaya çıkaran modern yönetim anlayışı neredeyse demokrasi ile temsil kavramlarını eşdeğer tutmuş ve birbiri için vazgeçilmez kılmıştır. Bu iki kavram arasındaki yakın ilişki ise beraberinde temsilde süreklilik anlayışının gelişimine zemin hazırlamıştır. Nasıl ki demokrasinin kesintiye uğraması demokratik bir rejim için kabul edilemezse, temsil için de süreklilik aynı derecede önemli olacaktır. Bu kısımda temsilin gerçek anlamda bir kesintiye uğrayıp uğramadığı başlıca tartışma konusudur. Başka bir ifade ile temsilin sürekliliğinden veya kesintiye uğramasından söz edilebilir mi? Bununla birlikte temsil sorunu demokrasi sorunu olarak algılandığı noktadan itibaren temsile ilişkin yaşanan her türlü sorun demokrasiyi etkilemiş olacaktır.

Temsilin niteliği çeşitli kazanımlar sonrası veya kaybedilen değerlerin ardından değişim göstermiştir. Yani temsil olgusu demokrasi ile aynı gelişim çizgisinde ilerlemiştir. Bu değişime paralel bir biçimde zaman-

la temsilcilerin görev ve niteliklerinin de değiştiği kabul edilebilir. Temsil olgusunun Türkiye’de gelişiminin de benzer bir yolla tarihsel bir seyir izlediği dile getirilmiştir (Dönmez, 2014: 233). Demokrasinin gelişimi ile uyum içerisinde, halkın yönetimde temsil edilebilirliği görünür hale gelmiş ve temsilcilerin, kamunun ortak çıkarlarını ilgilendiren konularda üstlendikleri roller, görevler ve sorumlulukları ise artmıştır. Osmanlı padişahlarının mutlak otoritelerini zamanla parlamento ile paylaşmaları buna örnek olarak gösterilebilir. Parlamentolu yapının birinci denemesi olan I. Meşrutiyet döneminde zayıf olarak nitelendirilebilecek parlamento yetkileri, II. Meşrutiyetin 1909 değişiklikleri ile padişahın yetkilerini büyük oranda sınırlandırarak güçlenmiştir. Cumhuriyet’in kuruluşu ve 1922’de saltanatın kaldırılması ile parlamento yetkileri bütünüyle kendinde toplamış ve 1930, 1933 ve 1934 yıllarında kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi sürecinin ardından, tek parti iktidarının sona ermesini sağlayan demokratik adımlar ile de temsil anlayışı günümüz şeklini almıştır (Dönmez, 2014:233).

Türkiye’de ve diğer birçok demokratik ülkede seçmen ile temsilci arasındaki bağ ancak seçimden seçime kurulmakta olduğundan bu süre zarfında egemenlik yetkisini millet adına parlamentoda temsil ettiği düşünülen milletvekillerinin sandalyelerini herhangi bir şekilde boş kalması kabul edilemez. Çünkü egemenlik hakkının temsili kesintiye uğratılamaz. Kamuoyunun parlamentoda eksik temsil edilmesi ya da seçmen eğilimlerinin parlamentoya eksik yansımaları anlamına gelen açık üyelikler, meclislerin çalışmalarında güçlükler yaratabilir (Türk, 1981: 24). 1982 Anayasasının 80. maddesi temsil olgusunu; Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler şeklinde ele almıştır. Temsilcinin her ne kadar, temsilci vekâlet modelinde, seçildiği bölgenin değil, tüm milletin temsilcisi konumunda olduğu kabul edilse de yerel dinamikleri temsil ettiği için ve her yörenin kendine özgü koşulları olmasından ötürü, vekillerin seçildiği bölgeye aidiyetlerinin ön plana çıkması doğaldır.

Hâlihazırdaki seçim sistemi de göz önüne alındığında, partiler tarafından seçim çevresinde aday gösterilecek vekillerin belirlenmesi için merkez yoklaması, aday yoklaması ve ön seçim modelleri uygulanmaktadır (Aydın, 2007: 91-93). Parti liderinin ve yönetiminin keyfiyeti ekseninde hazırlanan merkez yoklaması ve görece daha demokratik olmasına rağmen yine de kişisel çıkarların ağır basarak hazırlandığı aday yoklaması modelleri doktrinde ciddi eleştirilere sebep olmaktadır (Aydın, 2007: 91, Yanık, 2007: 191). Bu eleştirilerin en büyük sebebi o seçim çevresindeki parti seçmenlerinin taleplerini parti yönetimine taşıdığı düşünülen delegelerin görüşlerine yeterince başvurulmamasıdır. Yine bu eksende ifade edilebilecek ‘Türkiye

Milletvekilliği' tartışmaları da (<http://t24.com.tr>, <http://www.hurriyet.com.tr>) temsil olgusuna farklı bir boyut katmaktadır. Seçilmiş bir vekilin kendini seçenleri ve seçtiği bölgeyi değil de tüm milleti temsil ettiği vurgusu Türkiye Milletvekilliği konusu ile örtüşmemekte hatta bir çelişki ortamının doğmazına zemin hazırlamaktadır. Her ne kadar ilgili madde de ifade edildiği gibi teoride bir vekilin bütün milleti temsil ettiği belirtilse de uygulama böyle bir gerçekliğin olmaması bu tartışmanın esas sebebi olarak değerlendirilebilir. Gerek genel seçimlerde aday vekil seçimleri gerekse de seçimlerden sonra parlamentoda yürütülen yasama işlerinde, seçim çevrelerin yapısı vekillerin yürütmüş oldukları faaliyetlerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla çok farklı coğrafik, kültürel ve geleneksel yapıya sahip olan bölgelerin vekillerinin kendi bölgeleri dışındaki temsiliyeti o bölgenin kendi seçmiş olduğu vekili kadar etkili olamayabilir.

1.2. Türkiye'de Boş Kalan Parlamento Temsilcilikleri ve Bunların Doldurulması Yöntemi

Parlamentolarda boşalan temsilci üyeliklerinin doldurulması için birçok yöntem benimsenmiştir. Bu yöntemler dört başlık altında ele alınabilir. Bunlar; ara seçim yöntemi, liste sırası yöntemi, yedek milletvekilliği yöntemi ve karma yöntemlerdir (Onar ve Gönenç, 2002: 2-4). Fakat Türkiye'de bu boşlukların kapatılmasında 1982 Anayasasında da "ara seçim" formülü benimsenmiştir.

Ara seçim; ilgili anayasanın 78. Maddesinde; "TBMM Seçimlerinin Geriye Bırakılması ve Ara Seçimleri" başlığı altında ele alınmıştır. İlgili anayasa maddesinin 3. fıkrasında; TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde ara seçimlere gidilebileceği belirtilmiştir. Milletvekilliğinin sona erme halleri de denilebilecek bu boşalma durumlarının neler olabileceği iki başlık altında ele alınabilir. İlki milletvekilliğinin kendiliğinden sona erme sebepleri iken ikincisi de 1982 Anayasasının 84. Maddesinde belirtilen durumlardaki düşme halleridir. Milletvekilliğinin kendiliğinden sona erme durumları; ölüm, seçimlerin yenilenmesi, seçim tutanaklarının iptali, milletvekilinin Cumhurbaşkanı seçilmesi, vatandaşlık hakkının kaybedilmesi ve milletvekilliğine seçilmesine engel haller olarak sıralanabilir (Eşen, 2011: 42-43). Diğer taraftan 1982 Anayasasının 84. maddesinde belirtildiği üzere; istifa, kesin hüküm giyme ve kısıtlanma hali, milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görev ve hizmetin sürdürülmesi, milletvekillerinin meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmaması bu hallerdendir. Ayrıca 12 Eylül 2010 tarihinde yapılmış olan anayasa referandumuna kadar geçerli olup şu an mülga durumunda olan partisinin temeli kapatılmasına beyan ve eylemleri ile sebep olma durumu

ise 1982 Anayasasının ilk halinde yer almaktadır. Yukarıda sayılan bu sebeplerin tezahür etmesi halinde Türkiye’de benimsenen yöneme uygun olarak ara seçime gidilir.

Ara seçimin nasıl yapılacağı yine ilgili anayasa maddesi olan 78. Maddede belirtilmiştir:

“Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyelüklerin sayısı, üye tam sayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerinin üç ay içinde yapılmasına karar verilir.”

Aynı yöntem Milletvekili Seçim Kanununun 7.maddesinde de tekrarlanmaktadır. İlgili madde ara seçimlerin; ne zaman yapılacağı, bir seçim döneminde kaç kez uygulanabileceği ve hangi durumlarda gerçekleşmesinin zorunlu olduğu konusunda kısıtlamalar getirerek bazı konularda takdir yetkisini ortadan kaldırmıştır (Onar ve Gönenç, 2002: 13). Fakat kanunun lâfzî yorumu yapıldığında iki bağlayıcı hükmün kendi içerisinde çelişme ihtimalinin olduğu görülmektedir. Bir taraftan kanun hükmü meclis üyelüklerinin yüzde beşinin boşalması durumunda ara seçime gidilmesi konusunda emredici bir hüküm içermekteyken, diğer yandan maddenin ilk cümlesinde ise ara seçimin bir seçim dönemi sürecinde sadece bir kere yapılabileceği kesin olarak ve takdir yetkisini dışlayarak hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte 1982 Anayasasının 78. Maddesinin dördüncü fıkrasında, üçüncü fıkradaki genel seçimlerden otuz ay geçmedikçe ifadesine ek olarak genel seçimlere bir yıl kala ara seçim yapılmayacağı hükme bağlanmıştır. Bir seçim döneminde böyle bir boşalma seçime bir yıl kala gerçekleşirse seçim yapılamayacağı anlaşılmaktadır. Her ne kadar söz konusu yasa düzenlemesine böyle bir hüküm konulmuş olsa da ilgili maddenin önceki ifadelerinden yola çıkılarak, ara seçimin yapılması gerektiği savunulmuş ve bir erken genel seçim kararı alınmasının da isabetli olabileceği belirtilmiştir (Onar, Gönenç, 2002: 16).

Bir kurgu üzerinden tartışılacak olursa, meclis üyelüklerinin yüzde beşinin boşalmasını takiben yapılacak bir ara seçim sonrası ikinci bir yüzde beşlik boşalma durumunda ne yapılacağı sorusu tartışmalıdır. Çünkü ilgili iki ifade de birer anayasa metnidir. Anayasa hükümleri arasında kademeleme yapıp yapılamayacağı doktrinde anayasa hukukçuları arasında tartışma konusu olmuştur (Erdal, 2008: 186-187). Bu yüzden hangi metnin öncelikli olarak değerlendirilmesi gerektiği konusu cevap bulamamaktadır. Üstelik boşalan bu üyelüklerin nispi temsil usulü ile doldurulması bir başka tartışma konusunu da beraberinde getirmektedir. Bilindiği gibi nispi temsil sistemi siyasal partilerin parlamentoda siyasal güçleri oranında

temsil edilmeleri başka bir deyişle seçimlerde aldıkları oylar oranında parlamento üyeliği kazanma düşüncesine dayanır (Türk, 1983: 26). Bu tanımdan hareketle herhangi bir seçim çevresindeki ara seçimi olağanüstü bir durum olmadıkça o seçim çevresinin en güçlü partisi kazanacaktır. Buysa açık üyeliğin daha önce başka bir partiye ait olduğu durumlarda o partinin zararına, ara seçimi kazanan partinin genel seçim içerisinde elde edemeyeceği bir başarıya ulaşması demektir (Türk, 1983: 26-27). İlgili uygulama, bu yüzden beraberinde temsilde adalet ilkesinin zedelenmesi sonucunu da doğurabilecektir. Bununla birlikte ilgili örnekler ara seçim uygulamasının tartışılmasında değerlendirme konusu yapılmaya da engel değildir. Çünkü tüm bu tartışmalar ara seçim sisteminin hem hukuki hem siyasi anlamda eleştiriye açık ve yetersiz olduğu savlarını desteklemektedir. Ara seçim kurumu her ne kadar Türk seçim sisteminde boşalan parlamento temsilciliklerinin doldurulması konusunda tek yöntem olarak benimsense de ilgili yöntem üzerine alanda yapılmış çalışmalarda sistemin yetersizliği veya eksikliği konusu sıklıkla dile getirilmiştir (Türk, 1983: 20; Onar, Gönenç, 2002: 11-23; Bilir, 2008: 206-209).

Bu tartışmalar ışığında alternatif çözüm arayışlarına girmek "temsil hizmetinin sürekliliğini" sağlamak adına faydalı olabilir. Parlamantoda boşalan temsilci üyeliklerinin doldurulması için birçok yöntem benimsendiği dile getirilmiştir. İlgili hukuki ve siyasi tartışmalar ve boşalan milletvekilliklerinin doldurulması ile ilgili düzenlemelerin eksik olduğu görüşleri alternatif modellerin Türkiye için uygulanabilirliğini tartışmalarında genel gerekçeler olmuştur. Bunlardan en önemlisi "yedek milletvekilliği" uygulamasıdır. Son dönemlerde Türkiye siyasetinin ön plandaki konularından biri haline gelmiş olsa da ilgili uygulama pek de yeni sayılamaz. Hatta bu tartışmalar yaklaşık olarak 1960 yıllarına kadar uzanmaktadır ve 1961 anayasasının hazırlanma sürecinde de gündeme gelmiştir (Türk, 1983: 45):

"«...Altı ay kaydının konması ara seçimleri ile ilgili kötü tatbikatın önlenmesini hedef tutmaktadır. Ara seçimlerinden bahsedilmeyip de doldurma şeklinin seçim kanunu ile tayin edileceği kaydının konması da kabul edilecek seçim sisteminin icaplarına göre hal tarzı bulunmasında kanun vazını serbest bırakmak zaruretinden ileri gelmiştir. Meselâ, nisbî temsilin tatbikatında ara seçimi yapılmadan yedeklerden doldurma usulünün uygulanması gerekebilir.»"

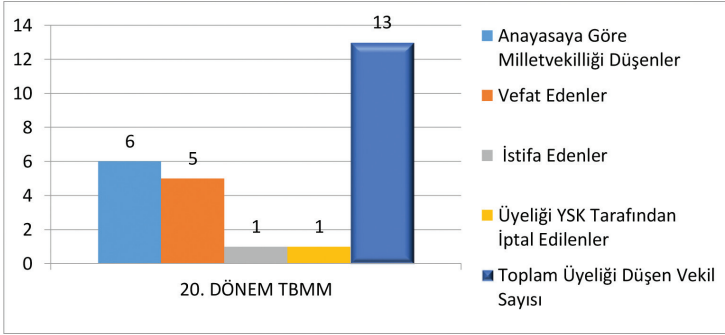
Benzer tartışmalar 1982 anayasası düzenlemeleri için de gündeme gelmiştir. 1993 yılında ise doğrudan 78. Madde ile ilgili olarak dönemin partilerinden Refah Partisi (RP) ve Sosyal demokrat Halkçı Parti (SHP)

süre açısından; Demokratik Sol Parti (DSP) ise yöntem açısından anayasa değişikliği talebinde bulunulmuştur (Gönenç, Onar, 2002: 32). 78. madde konusundaki bu rahatsızlık beraberinde alternatif modellerin ön plana çıkmasına neden olmuş, özellikle yedek milletvekillerinin bir yedeğinin olması fikri yükselişe geçmiştir. 1995 yılında milletvekillerinin bir yedeğinin olması fikrinin benimsenmesi yolunda yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Adalet Bakanlığı için hazırlanmış olan Hikmet Sami Türk imzalı raporda şu ifadeler yer almıştır (Gönenç, Onar, 2002: 31):

“Bir siyasi partinin bir il veya seçim çevresindeki aday listesinden milletvekili seçildikten sonra ölen veya Anayasada belirtilen diğer sebeplerle TBMM üyeliği sona eren milletvekilinin yerine Yüksek Seçim Kurulu, durumun üç gün içinde TBMM Başkanlığınca bildirilmesinden itibaren beş gün içinde, o milletvekilinin seçimi kazandığı aday listesinde yer almış olup da seçilemeyen adaylardan liste sırasına göre önde bulunana milletvekili seçildiğine dair tutanak verir ve bir örneğini TBMM Başkanlığına gönderir. Kendisine bu suretle tutanak verilen milletvekili kalan süreyi tamamlar.”

İlgili alıntılar yedek vekillik ya da sıralı liste usulü uygulamasının yeni birer uygulama modeli olmadıklarını ve belirli aralıklarla tartışmaların tekrarlandığını göstermektedir. Bu da dolaylı olarak ara seçimi düzenleyen ilgili yasa ve anayasa maddelerinin, boşalan koltuklar için çözüm olamadığını göstermektedir. 2004 yılında, devamsızlık yapan milletvekilleri konusunda ve Erkan Mumcu ile TBMM içinde kendisini destekleyen üyelerin istifası sonucu gündeme gelen yedek vekillik tartışması son olarak 2016 yılında tekrar gündeme taşınmıştır. Mecliste kamusal çıkar ve fayda adına birer kamu hizmeti sayılabilecek bu görevleri yükümlenmiş olan ve toplumun bugününü ve geleceğini yönlendirecek kararlar alan, meclis çatısı altında “boş sandalye” durumunun kabul edilemezliği ilgili tartışmaların yerinde olduğunu göstermektedir. Hiçbir irade egemenlik yetkisinin kullanılmasında boş sayılmaz. Çünkü parlamenter sistemde tek bir vekâletin dahi çok kritik sonuçlara sebebiyet verebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Tek başına iktidar olabilmekten, meclis denetim yollarını çalıştırmaya ve ilgili maddelerinden kabulünden erken seçim yapılmasına ya da savaşa karar verilmesine, bir parti üyesinin yüce divanda yargılanmasından TBMM Başkanlığı seçimine ve diğer sayılamayan birçok durumda tek bir vekilin oyu dahi temsil edilen milletin talihine etki edebilir. Ayrıca çok sayıda üyeliğin boşalması durumunda ve mevcut ara seçim formülünde ara seçim yapılamayacak döneme rastlanması durumunda en azından bir yıl boyunca yönetimde meşruiyet tartışmaları yaşanabilecektir.

Geçmiş dönemlerde boş kalan meclis üye sayıları bir tek vekilin dahi çok kritik kararlara etki edebileceği düşünüldüğünde azımsanmayacak kadar fazla olmuştur. Özellikle parti kapatma dönemlerinde bu sayı çok önemli boyutlara ulaşmıştır. Bu doğrultuda TBMM'de 20. , 21. , 22. , 23. ve 24. dönem boş kalan üye sandalyeleri incelenmeye çalışılmıştır. Türkiye'de çeşitli dönemlerde vuku bulan olaylar ve bunlara ilaveten birtakım olası kurgular değerlendirmeye alındığında ara seçim formülü konusundaki eleştiriler meşrulaşmaktadır.

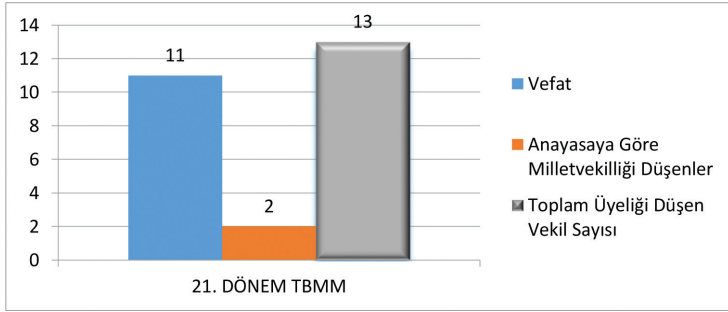

Şekil. 1. (20. Dönem TBMM Boş Kalan Sandalyeler)

24 Aralık 1995 yılında yapılan seçimler sonrası oluşturulan 20. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bir önceki döneme göre yüz milletvekili artarak 550 milletvekili ile başladığı dönemi 537 vekil ile tamamlayabilmiştir. Şekil. 1.'de de belirtildiği gibi 20. Dönemi tamamlayamayan 13 milletvekilinin 6'sının milletvekilliği anayasaya göre düşmüş, 5'i vefat etmiştir. 1 vekil istifa etmiş ve 1 milletvekilinin üyeliği ise Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından iptal edilmiştir (<http://www.tbmm.gov.tr>). Üyeliği iptal edilen Şerif Çim ve Bahattin Şeker, Bilecik ilinden Doğru Yol Partisi (DYP) milletvekili olarak seçilmişlerdir. İlgili dönemde Bilecik ili seçim çevresinin toplamda 2 milletvekili çıkardığı görülmektedir (<http://www.ysk.gov.tr>). Bu iki vekilinde vekilliğinin anayasaya göre düşmüş olmasından dolayı Bilecik ilinin temsilcisi kalmamış ve temsil açısından bir boşluk yaşanmıştır. Benzeri anlamda temsil boşluğunu Yalova ilinin de yaşadığı ifade edilebilir. Çünkü ilgili dönemde Yalova ili 2 vekil çıkarmaktadır. Doğru Yol Partisi kurucu üyelerinden Cevdet Aydın yine bu partiden Yalova milletvekili seçilmiş iken 17.03.1999 tarihinde vefat etmiştir. Yalova ilini temsil eden diğer adayın ise Anavatan Partisi üyesi olması ve boş kalan DYP koltuğunun doldurulamaması o seçim çevresindeki DYP seçmeninin parlamentoda temsilini uygulamada bir hayli zorlaştırmıştır.

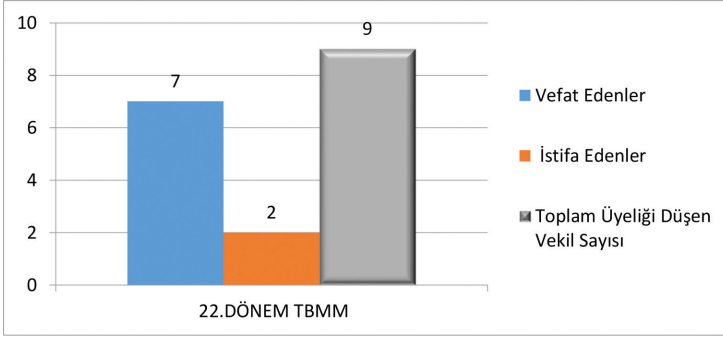
Farklı bir açıdan bakmak gerekirse; Ankara ili seçim çevresinde

1995 yılı genel seçimlerinde 2.214.848 kayıtlı seçmen bulunmaktadır. Bu kayıtlı seçmenlerin 1.921.095'i oy kullanmış ve 1.842.630'i geçerli sayılmıştır (<http://www.ysk.gov.tr>). Sadece geçerli oy oranının ele alındığı, toplamda 28 milletvekili çıkaran Ankara ilinde bir milletvekiline düşen ortalama oy sayısı 65.808 seçmene tekabül etmektedir. 20. Dönem'de Ankarada 2 vekilin anayasaya göre milletvekilliği düşmüştür. Sadece seçmen sayısı açısından bir değerlendirme yapıldığında, ortalama 131.616 oy almış 2 vekilin vekilliğinin düşmesinin temsilde boşluk yaratacağı muhakkaktır.

Şekil. 2. (21. Dönem TBMM Boş Kalan Sandalyeler)

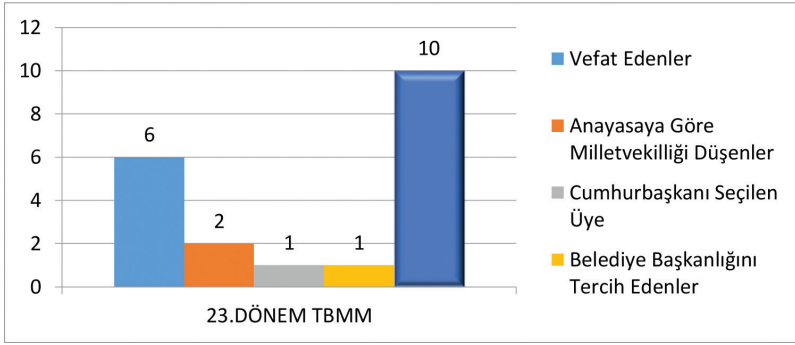
18 Nisan 1999 yılında yapılan seçimler sonrası oluşturulan 21. Dönem TBMM bir önceki döneme göre aynı kalarak 550 milletvekili ile başladığı dönemi 537 vekil ile tamamlayabilmiştir. Şekil. 2.'de de belirttiği gibi 21. Dönemi tamamlayamayan 13 milletvekilinin 11'i vefat etmiş, 2'sinin milletvekilliği anayasaya göre düşmüştür. 13 milletvekilinin 11'inin vefat etmesi, hayatın normal akışı içerisinde önceden bilinebilirliği olmayan bu durumun, yasama erkinin kullanılması sırasında veya parlamentodaki faaliyetlerde temsilin sürekliliği açısından boşluk oluşturabileceği görülmektedir. Olası kurgular üzerinden bir değerlendirme yapmak gerekirse, genel seçimlere bir yıl kala ara seçim yapılamayacağından; yukarıdaki rakamlardan çok daha fazla sayıda vefat olayının gerçekleşmesi veya meclis üyeliklerinin diğer boş kalma durumları ile boşalması durumunda meclis yönetim krizi ile karşı karşıya kalabilecektir. Yani genel seçimlere bir yıl kala TBMM'de oluşacak boşluk ne olursa olsun seçime gidilemeyecek ve olası ara seçim durumunda dahi 28 milletvekili (78. Maddede belirtilen yüzde beşlik dilime denk gelen milletvekili sayısı) rakamına ulaşınca kadar seçimler üzerinden otuz ay geçmedikçe ara seçimin yapılamayacağı belirtilmiştir.

Şekil. 3. (22. Dönem TBMM Boş Kalan Sandalyeler)

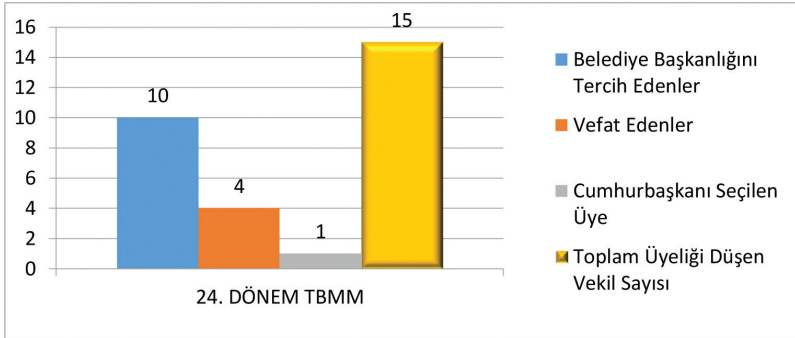
3 Kasım 2002 yılında yapılan seçimler sonrası oluşturulan 22. Dönem TBMM, 550 milletvekili ile başladığı dönemi 541 vekil ile tamamlayabilmiştir. Şekil. 3.'de de belirtildiği gibi 22. Dönemi tamamlayamayan 9 milletvekilininin 7'si vefat etmiş, 2'si ise istifa etmiştir.

Ara seçim formülü mecliste oluşacak boşlukları doldurmadaki yetersizliği kadar olası bir seçimde nispi seçim yöntemi ile birleştiğinde aynı zamanda sandıktan adaletsiz sonuçların çıkmasına da sebep olabilmektedir. 22. dönemde yaşanan boşluk, olası bir ara seçim kurgusu ile değerlendirildiğinde, Konya'da vefat eden Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) milletvekili Nezir Büyükcengiz için yapılacak ara seçimde farklı bir sonuç çıkabilir. Çünkü yapılan seçimler sonunda toplamda 16 milletvekilliği bulunan Konya ilinde; 14 milletvekilliği kazanmayı başaran Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) büyük olasılıkla bu boş koltuğu ele geçirmiş olacaktır. Aynı senaryo Bursa ilinde hayatını kaybeden CHP milletvekili Ali Dinçer için yapılacak bir ara seçimde de geçerli olabilecek, genel seçimlerde aldıkları oy oranları göz önünde bulundurulduğunda (AKP:12 milletvekili, CHP:4 milletvekili) AKP bir milletvekili daha alabilecektir. Bu iki il için düşünülen kurgular diğer iller için de söz konusu olabilecektir (Ara seçimlerin Samsun ili için olası sonucu). İlgili dönemde diğer siyasi hareketlilikler bir kenara bırakılarak sadece olası bir ara seçim döneminde nispi temsil gereği genel seçim sonuçlarına göre 363 milletvekilliği kazanan iktidara yarayacak olan formül ile dört milletvekilliğininin daha iktidar partisine geçmesi mecliste üçte iki nitelikli çoğunluğun tek başına iktidar partisince sahip olunmasına imkân verecektir.

Şekil. 4. (23. Dönem TBMM Boş Kalan Sandalyeler)

22 Temmuz 2007 yılında yapılan seçimler sonrası oluşturulan 23. Dönem TBMM, 550 milletvekili ile başladığı dönemi 540 vekil ile tamamlayabilmiştir. Şekil. 4.'de de belirtildiği gibi 23. Dönemi tamamlayamayan 10 milletvekilinin 6'sı vefat etmiş, 2'sinin milletvekilliği anayasaya göre düşmüş, 1'i Cumhurbaşkanı seçilmiş ve 1 milletvekili ise belediye başkanlığı tercih etmiştir. TBMM üyeliğinin düşmesi ihtimallerinden dört tanesinin gerçekleşmesi (vefat, anayasaya göre vekilliğin düşmesi, belediye başkanı ve cumhurbaşkanı seçilme durumları) 2007-2011 yılları arasında ciddi sayılabilecek bir eksiklik yaşanmasına neden olmuştur. En dikkat çekici nokta ise 23. Dönem için sadece bir vekilin belediye başkanı olması ile sonuçlanan durumun 24. Dönem için çok daha fazla sayıda vekil açısından geçerli olacağıdır. Yerel siyasetin ön plana çıkması ile daha çok vekil bu yarışın içerisine girmek zorunda kalmıştır.

Şekil. 5. (24. Dönem TBMM Boş Kalan Sandalyeler)

12 Haziran 2011 yılında yapılan seçimler sonrası oluşturulan 24. Dönem TBMM, 550 milletvekili ile başladığı dönemi 535 vekil ile tamamlayabilmiştir. Şekil. 5.'de de belirtildiği gibi 24. Dönemi tamamlayamayan 15

milletvekilinin 10' u belediye başkanlığını tercih etmiş, 4' ü vefat etmiş ve 1' i ise Cumhurbaşkanı seçilmiştir. İlgili seçim döneminde, özellikle yerel siyasette yaşanan partiler arasındaki rekabet ortamı, popülaritesi yüksek meclis üyelerinin genellikle büyükşehirlerde belediye başkan adayı gösterilmesine sebep olmuş ve hiç de azımsanmayacak bir şekilde dönemin on milletvekili çeşitli illerde belediye başkanlığını kazanarak meclis üyeliğini bırakmak zorunda kalmıştır. Bu üyeliklerden dört tanesi AKP, üç tanesi CHP ve 2 tanesi ise BDP saflarından seçime katılmıştır. Bu rakam 24. dönem meclis çatısı altında meclis üye tamsayısının %2,72' lik bir kısmına denk gelmekte ve aynı zamanda ciddi bir seçmen grubunu temsil etmektedir. 12 Haziran 2011 yılında yapılan genel seçimlerde yurtdışındaki kayıtlı seçmenler de dâhil toplam kayıtlı seçmen sayısı 52.806.322 kişidir (<http://www.ysk.gov.tr>). Toplam seçmen sayısı göz önünde bulundurulduğunda milletvekili başına düşen seçmen sayısı 96.011' dir. 15 milletvekilinin ilgili dönemi tamamlayamadığı düşünülürse; 1.440.172 seçmenin oyunun da aynı şekilde mecliste temsil edilebilirliği tartışmalarını doğururken aynı seçimde ara seçim formülünün de Türkiye parlamentosu için yetersizliğini de gözler önüne sermektedir.

1.3.Ara Seçim Yöntemine Alternatif Modeller: Yedek Milletvekilliği ve Liste Sırası Yöntemi

Meclis çatısı altında boş kalan üyelikler sorunu Türkiye'de ara seçim formülü ile giderilmeye çalışılmıştır. Fakat bu formülün en büyük eleştirilerinden bir tanesi temsilde boşlukların doldurulamamasıdır. Ara seçimlere ilişkin çalışmanın yukarı kısımlarında da değinilen sakıncalar, açık parlamento üyeliklerinin yedeklerle doldurulması yöntemiyle giderilebilir (Türk, 1981: 30). Yedek milletvekilliği veya liste sırası yöntemi ile belirlenebilecek bu yedek adaylar boş üyelikler sonucu temsilde yaşanabilecek krizlerin de önünü alabilecektir. Nispi temsil sisteminden kaynaklanan ara seçim formülünün anti-demokratik ve adaletsiz sonucu yine aynı şekilde bu formler eliyle etkisizleştirilebilir.

Seçilmiş kamusal meclislerde boşalan üyeliklerin yedeklerle doldurulması, gerek yabancı ülkelerde, gerekse de yerel düzeyde Türkiye'de hayli geniş uygulama alanı olan bir yöntemdir. Türkiye'de yerel düzeyde uygulanmaya çalışılan bu yöntem diğer bazı nispi temsil yöntemini benimsemiş parlamenter demokrasilerde ise genel seçimler için uygulanmaktadır. Liste sırası yöntemini benimseyen bu ülkeler Finlandiya, İsrail, Lüksemburg, Portekiz ve Yunanistan'dır (Onar ve Gönenç, 2002: 3). Bu uygulama, herhangi bir meclis üyeliğinin ilgili anayasalarda belirlenmiş hallerin gerçekleşmesi durumunda veya ölüm gibi gayriiradî sebeplerden dolayı boş kalan sandal-

yelerin doldurulması için genel seçimlerde seçim listesinde yer alıp da seçilemeyen adaylar arasında doldurulması yöntemidir. Özellikle İskandinav ülkelerinde doğup geliştiği belirtilen yedek milletvekilliği yönteminde ise genel seçimlerde her yasama döneminde meclis üyesinin bir de yedeği seçilir (Onar ve Gönenç, 2002: 3). Yedek milletvekilliği, meclis üyelerinden her biri adına ayrıca kendilerinden olası boş kalan sandalyeler için temsilde adaletsizlik ve kriz yaşanmaması amacıyla bir başka adayın da onun yedeği olarak seçilmesidir. Bu iki yöntemin de temel amacı yaşanabilecek bu sıkıntıları minimize etmek ve hatta ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Yedek milletvekilliği yöntemini uygulayan ülkelerin başında geçmiş dönemde Federal Almanya olmak üzere Fransa ve çeşitli İskandinav ülkeleri (Norveç, İsveç) gelmektedir (Türk, 1981: 31-35,44).

İskandinav ülkelerinde uygulaması görülen bu yöntemde, asıl üyenin belirli bir süre görevinin başında bulunmaması durumunda bile yedek vekilin onun yerine görev yapabilmesi söz konusu olmaktadır. Ancak bu konuda sürelerin ülkeden ülkeye değiştiği kabul edilmekle birlikte uygulamanın nihai amacının aynı olduğu söylenebilir. Norveç'te seçilmiş asıl meclis üyesinin bir gün dahi bile koltuğunun boş kalması yedek üyenin göreve çağrılması için yeterli olabilecekken, bu süre İzlanda'da 2 haftadır. İsveç'te ise yedek milletvekilinin göreve çağrılması için asıl üyenin en az bir ay görevi başında bulunmaması gerektiği belirtilmiştir (Onar ve Gönenç, 2002: 3). Temsilde oluşan bu boşlukların doldurulması bakımından, hem yedek milletvekili uygulaması hem de liste sırası yöntemi nihai amaç bakımından temsilde sürekliliği savunmaktadır. Yöntemlerin farklı adlar altında ele alınmasının sebebi ise boş kalan koltuğu dolduracak olan milletvekilinin belirlenmesi usulünün farklılığından ileri gelmektedir.

Türkiye'de ise bir seçilmiş üyenin devamsızlık yoluyla üyeliğinin düşmesi için içtüzükte belirtilen bazı durumların yaşanması ile birlikte meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyu aranmaktadır. İlgili içtüzük maddesi (138.madde) şu şekilde belirtilmektedir:

"Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir. Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar. Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyeliği düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyonda ve Genel Kurulda kendisini savunur veya bir üyeye savundurur. Son söz her halde savunmanıdır. Oyla-

ma, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Bir yasama yılı içinde izinsiz veya özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.”

Diğer ülke uygulamaları ile kıyaslandığında Türkiye’de bir adayın devamsızlığı ve onun üyeliğinin nasıl düşeceği düzenleme konusu yapılmışken, diğer örneklerde bu boşlukların nasıl doldurulması üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Her ne kadar Türkiye’de benimsenmiş olan ara seçim formülünde bu aksaklıklarının giderilebileceği savı ortaya atılsa da yukarıda da belirtildiği gibi ilgili ara seçim modelinin uygulanması için birçok kısıtlama ve şart önkoşul olarak belirtilmiştir. Bu koşul ve şartlar çalışmanın yukarı kısmında değerlendirildiğinden bu bölümde tekrar edilmeyecektir. Fakat her yasama döneminde yaşanan temsil boşlukları ve periyodik olarak gündeme getirilen yedek milletvekilliği uygulaması Türkiye’nin temsilde süreklilik konusunda yaşadığı krizi gözler önüne sermektedir.

Nispi temsil sistemini benimsemiş olan bazı parlamenter demokrasilerde ara seçim formülü son çare olarak düşünülmüşken, Türkiye’de üyeliklerin doldurulması yönteminde tek formül olarak düşünülmüştür. Her ne kadar tek çözüm yöntemi olarak öngörülmüş olsa bile, ilgili formül 1982 anayasanın yürürlükte bulunduğu otuz dört yıllık süre zarfında ilk olarak 1986 ara seçimleri için uygulama imkânı bulmuştur. Bununla birlikte, 2002 yılında Siirt ili seçim çevresi için yapılmış olan ara seçimler bu uygulamanın siyasi bir istisnası olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda yukarıda da belirtildiği gibi neredeyse tüm yasama dönemlerinin boş kalan üyelerle tamamlanması sorunu yaşanmasına rağmen otuz dört yıl içerisinde iki kere ara seçim uygulanmasının yapılması temsilde adaletin sağlanmadığının ve temsilde uzun süreli kesintilerin yaşandığının göstergesidir.

Genel seçimler yoluyla seçilmiş milletvekillerinin birer yedeğinin olması fikri, sistem içerisine bazı yararlar getirebileceği gibi uygulama söz konusu olduğunda beraberinde birtakım sorunların da yaşanmasına neden olabilir. Bu faydaların neler olabileceği alanda yapılmış çalışmalarda farklı şekillerde dile getirilmiştir. Onar ve Gönenç ilgili formülün faydalarını şu şekilde sıralamışlardır; öncelikle, bu yöntem ile gerek üye sandalyesinin boş kaldığı seçim çevresinin, gerekse de üyesini kaybetmiş olan siyasal partinin meclis içerisinde sahip olduğu çoğunluğun korumasını sağlamış olur. Bununla birlikte, yedek milletvekilliği modeli ile siyasete olan ilginin artacağını, daha çok kişinin yasama organında tecrübe kazanacağını belirtmişlerdir. Son olarak, yedek milletvekilliği uygulamasının bir taraftan yasama meclisinin asıl üyesi olmak için bir geçiş noktası, diğer taraftan sadık partililer için

bir çeşit ödül yöntemi olarak kullanılabilceğini ve siyasal devşirme açısından önemli bir işlevi yerine getirebileceği savunulmuştur (Onar ve Gönenç, 2002: 4). Aynı zamanda yedek vekil modeli temsilin boşa düşmesi ya da temsilin kesintiye uğraması tartışmalarını da sonlandırabilecektir. 20 Eylül 2016 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olan Mehmet Müezzinoğlu konuyla ilgili olabilecek bir açıklamada bulunmuştur (<http://www.haberturk.com>):

“Milliyetçi Hareket Partisine seçilen milletvekilimiz, mazbatasını İstanbul'a almaya gelirken havaalanına giderken trafik kazası sonucu hayatını kaybetti. Ve milletvekilliği yemini edemediği için de milletvekilliği sıfatını alamamıştı. Ama daha dönem sonuna kadar MHP'nin milletvekilliği eksikliği olarak devam etti. Bizden sonra Osman Yağmurdereli gibi Allah Rahmet eylesin, birçok milletvekilimiz, vefat ettiğinde yeri boş kalıyor. Dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde hangi siyasi partiden olursa olsun, eksilen milletvekili, yerini doldurabilecek, bir sistemi Türkiye Büyük Millet Meclisine kazandırmak gerekir. Zaman zaman sayıyı 10-12 eksikle dönem sonu tamamlıyoruz. Bu anlamda bir eksiklik olduğu zaman yedekli seçim sistemini mutlaka kazandırmak lazım. Bu belediye meclislerinde zaten var. Eksilme olduğunda, hemen yedek listenin ilk sırasında olan geliyor. Bu anlamda Türkiye Büyük Millet Meclisini, milletin temsiline düşüncü, Edirne bazında veya Bayburt bazında. Edirne'nin 3 milletvekili var. Bayburt'un 2 milletvekili var. 2 milletvekilinin 2'side herhangi bir nedenle milletvekilliği yapabileceği durumda vefat etmiş. Edirne veya Bayburt'un sayısının düşerek hiç sayısı olmadan temsiline 2-3 yıl gibi idare etmek herhalde bir il için doğru değil, o nedenle sistemi bir an önce oturtmak gerekiyor”

Diğer taraftan Türk'ün çalışmasında ise, ara seçim yönteminin sakıncaları üzerinde durularak milletvekillerinin boş kalan koltuklarının yedekleri ile doldurulması, üstü kapalı yollardan önerilmiştir (Türk, 1981: 27-31). Türk'ün ilgili çalışmadan yola çıkılarak dolaylı bir yorumla; söz konusu modelin uygulanması durumunda hem nispi temsil yöntemi ile birleştirildiğinde adletsiz sonuçlar doğurabilecek olan ara seçim uygulamasının ortadan kaldırılması konusunda yardımcı olabileceği, hem de seçimlerin çok sık yapılmasının önüne geçilerek seçim ekonomisinin olumsuz etkilerini ortadan kaldırabileceği savunulabilir.

Milletvekilinin olası durumlarda boş kalan sandalyesinin yedekler ile doldurulması fikri beraberinde bazı sakıncaları da getirebilir. Bu eleştirilerin başında yedek üyenin yerine geleceği asil üye

kadar etkin bir siyasi çalışma yürütemeyebileceği gelmektedir (Onar ve Gönenç, 2002: 4). Aynı zamanda bir diğer problem ise yedek milletvekilinin yedek üyelik görevini yerine getirdiği süre zarfında sahip olacağı statüye ilişkindir. Türkiye örneği göz önüne alındığında, memurların tarafsızlığı ve bağımsızlığı söz konusu olduğundan seçilmiş bir yedek vekilin bu statüyü memurluk görevi ile birlikte sürdüremeyeceği kesindir. Yine aynı şekilde bir diğer sorun da, yedek milletvekilinin, asil bir üyenin sahip olduğu haklarından ya da ayrıcalıklarından veya sorumluluklarından hangilerine sahip olup olamayacağına ilişkindir. Gerek parlamentoda diğer aday ve siyasi partiler için olsun gerekse de parti içerisindeki gruplaşmalarda olsun ilgili model bir tehdit veya "siyasi ayak kaydırma" olarak kullanılabilir. Tekrar Türkiye örneği düşünüldüğünde bir diğer tartışma konusu ise, yerel düzeyde çekişme konusu olan ve fakat olası bir düzenlemede parlamento için de kuvvetle muhtemel bir biçimde sorun olabilecek, asil üyenin üyeliğinin boşalmasından önce bağımsız olması durumunda veya parti değiştirmesi durumunda nelerin yaşanabileceğine ilişkindir (Güvenç, 1994: 66). Çünkü yedek aday eğer tekrar bir seçim ile işbaşına getirilmeyecekse liste sırası yöntemine uygun olarak belirlenecektir. Asil üye partisini değişse ya da bağımsız olsa da yedek üye halen ilk partide kalmış olacaktır. Yani asil üye seçilmiş olduğu parti dışında bir partiye geçiş yaptıktan sonra boşalan koltuk yedek üye tarafından hangi parti adına doldurulacaktır? Önemli sayılabilecek bir diğer sorun ise milletvekilliği devamsızlığının milletvekilleri üzerinde artık daha ciddi neticeleri doğurabilecek olmasıdır. TBMM çatısı altında daha önce hiç uygulanmamış olan devamsızlık neticesinde milletvekilliğin kaybedilmesi, yedek vekil uygulaması ile söz konusu olabilecektir. Bu konuda 2014 yılında dönemin Başbakanı tarafından şu açıklamalar yapılmıştır (<http://www.sabah.com.tr/gundem>):

"Yedek milletvekilliği olması lazım. Ben çok getirmek istedim bu sistemi ama bana "Bunun için Anadolu'da adam vururlar" dediler. Böyle şey mi olur? Milletvekili olmak için yapmadıkları kalmıyor, sonra seçilince Meclis'e uğramıyorlar."

Diğer taraftan uygulamaya birtakım siyasi eleştiriler de gelmiş ve yedek vekil uygulamasının Türk parlamenter sistemine eğreti durduğu şeklinde yorumlardan, bunun bir algı oyunu ve gündem

değiştirme aracı olarak kullanıldığına kadar çeşitli argümanlar öne sürülmüştür.

SONUÇ

Sonuç olarak ilgili çalışmada şu hedefe varılabilir: Türkiye’de parlamenter sistemin ana sorunlarından biri olan boş kalan üyelikler sorunu ara seçim kurumu ile giderilememektedir. İlgili uygulamanın yetersizliği de beraberinde temsile ilişkin birtakım sorunların yaşanmasına neden olabilecek düzeydedir. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasasının 80. Maddesinde temsile ilişkin iddiaları bertaraf edeceği düşünülerek metinleştirilmiş olan ifadeler de tartışılmalıdır. Son dönemde yine meclisin kendisi tarafından uygulamaya konulan birtakım uygulamalar ile Türkiye Milletvekiliği kavramının ortaya atılması ve beraberinde hızla artan kentsel rekabet ve bölgesel gelişme yarışı teoride geçerli olan bu anayasal düzenlemelerin pratikte yerinde bir tespit olmadığının birer göstergesidir. Demokratik rejimlerde tek bir seçmenin oyu dahi mutlak surette önemlidir. Bu konuda çeşitli ülkelerde seçim dönemlerinde farklı oranlarda uygulanmakta olan seçim barajının, seçmenin tercihi konusundaki dışlayıcılık unsuru demokrasi açısından ne kadar tartışmalı ise; seçim dönemi sonunda boş kalan ve temsil edilme niteliğini yitiren sandalyeler de bir o kadar tartışma konusu olmalıdır. Türkiye’de beş yasama dönemi göz önüne alındığında çeşitli sebeplerle toplamda 60 parlamento üyesinin ilgili dönemlerde seçim süresini tamamlayamadığı görülmektedir. Ara seçim formülünün yetersizliği ve yeniden düzenlenen yönetim anlayışı çerçevesinde, yerel unsurların rekabette ön plana çıkması ile alternatif bir modelin ara seçim kurumu yerine düşünülmesi kaçınılmaz olmuştur. Çünkü bir vekilin seçildiği bölgenin dışındaki bölgeleri temsil etmesi çok da gerçekçi görünmemektedir. Bu alternatif uygulama Türkiye’de 1960’lı yıllardan itibaren tartışılan yedek milletvekiliği modeli veya liste sırası yöntemi olabilir. Dünyada başarılı bir şekilde uygulama alanı bulmuş bu formül ile hem daha demokratik bir seçim dönemi yaşanabilecek hem de olası bir temsil krizinin de önüne geçilebilecektir.

Milletvekilinin yedeğinin olmasına ilişkin yaşanan tartışmalar

Türk siyasal yaşamının da karakteristiği göz önünde bulundurularak, kendi özgün tarihselliği içerisinde değerlendirilmelidir. Sistemin uygulamaya ilişkin birtakım sorunlar ve tartışmalar yaşatacağı ve meclis içerisinde yeni oyunlara zemin hazırlaması kaçınılmaz olarak görünmektedir. Bununla birlikte uzun yıllardır Türk parlamentosu için bir sorun haline gelmiş olan boş kalan üyelikler sorunu alternatif bir çözüm modeli sunulamayacağı takdirde problem olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA:

Aydın, M. A. (2007). "Milletvekili Adaylarının Belirlenme Usulü ve Ön Seçim". *Yasama Dergisi*, s.82-108

Bilir, F. (2008). "Yasama Dönemi ve Yasama Dönemi ile İlgili Sorunlar", *TBB Dergisi*, Sayı 77, s. 191-293

Dönmez, G. (2014). "Türk Anayasaları Ekseninde Türkiye'de Temsil Olgusu". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl:5 Sayı:17 Ankara

Eşen, H. (2011). "Parlamento Hukukunda Milletvekilliğin Sona Ermesi". *Yasama Dergisi*, sayı:19, s.37-56

Güvenç, C. (1994). "Belediye Meclisleri ile Belediye Encümenlerinin Oluşum ve Çalışmaları Açısından Farklılıkları ve Benzerlikleri". *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt:3, sayı:1, s.65-78

Onar, E. ve Gönenç, L. (2002). "1982 Anayasasına Göre Ara Seçim". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.51 Sayı.4 s.1-40

Örs, B. (2006). "Siyasal Temsil". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi*, İstanbul s.1-22

Tekin, Y. ve Çiftçi, S. (2006). "Temsil Krizi Tartışmalarına Bir Katkı: 22. Dönem TBMM'de Yapılan Bir Alan Araştırmasının Sonuçları Işığında Türk Siyasal Yaşamında Demokratik Temsil İlkesinin Görünümü". *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt.6 sayı.11 s.69-90

Türk, H. S. (1981). "Açık Parlamento Üyeliklerinin Ara Seçim Yoluyla ya da Yedeklerle Doldurulması". *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt.1-4 Sayı:38s.3-52

Ural, Ş. (1999). "Demokrasi Kavramı, Toplumsal Değerler ve Birey". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt.40 s.451-459

Yıldırım, U., Öner, Ş., Aksu, H. ve Tatlı, S.M. (2011). "Yerel Temsil ve Katılım Bağlamında Belediye Meclisleri: Kahramanmaraş ve Sivas Örnekleri". *MKÜ SBE Dergisi*, Cilt:8, Sayı:15, s.507-530

İnternet Kaynakları

<http://www.ysk.gov.tr> (erişim tarihi: 20.10.2016)

<https://www.tbmm.gov.tr> (erişim tarihi 07.11.2016)

<http://t24.com.tr/haber/turkiye-milletvekilligi-secimi-nasil-olacak>, 218856 (erişim tarihi: 25.10.2016)

<http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-milletvekilligi-icin-dugmeye-basildi-11506706> (erişim tarihi: 20.10.2016)

<http://www.birgun.net/haber-detay/2005-e-istifalar-damga-vurdu-25546.html> (erişim tarihi: 01.11.2016)

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/404458.asp> erişim tarihi: 01.11.2016

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1299271-calisma-ve-sosyal-guvenlik-bakani-muezzinoglundan-yedek-milletvekilligi-aciklamasi> (erişim tarihi: 08.11.2016)

<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/yedek-milletvekiline-muhalefet-tepkili-146621h.htm> (erişim tarihi: 07.11.2016)

<http://www.sabah.com.tr/gundem/2014.02.22/calismayan-vekilin-yerine-yedek-gelsin> (erişim tarihi: 06.11.2016)

<http://www.etimolojiturkce.com> (erişim tarihi: 05.10.2016)